

Проф. др Љубо Пејановић
Елизабета Савић, МА
Јелена Јовановић, МА
Факултет за правне и пословне студије
„Др Лазар Вркатаић“, Нови Сад

UDK 28(497.6)
Прегледни научни рад
Примљен: 1. 9. 2013.
Одобен: 15. 9. 2013.

ВЕХАБИЗАМ НА БАЛКАНСКОМ ПРОСТОРУ

САЖЕТАК: Термин вехабизам је назив који се употребљава за следбенике религиозноисламског покрета који је основао арабијски филозоф Мухамед бин Абдул Вахаб (1703–1792). Припадници се називају муџахедини или унитаристи. Њихово учење се заснива на доктрини да је бог само један и једини. Сами себе никад неће назвати вехабијама и тај назив сматрају погрдним, односно противним *Курану*. Вехабије инсистирају на дословној интерпретацији *Курана* и стриктном поштовању теорије предестинације. Вехабизам као исламска верска секта – фундаменталистички огранак сунитског ислама, међу босанскохерцеговачким муслиманима почео се ширити током 1993. и 1994. године. Од завршетка рата у Босни и Херцеговини повремено се у медијима појављују натписи о опасности коју доноси вехабизам.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: *ислам, фундаментализам, вехабизам, Босна и Херцеговина.*

Увод

Историјски посматрано, вехабизам, као један од фундаменталистичких покрета унутар исламске религије, настао је у осамнаестом веку на Арабијском полуострву, и свој програм прогласио је повратком првобитне чистоте ислама. Није потребно посебно назначити да је тај програм, као и код свих фундаменталистичких покрета, подразумевао и подразумева и конструкцију онога што је подразумевало претпостављену првобитну чистоту. Важно је напоменути да је овај верски ревивализам од почетка подржавала владарска кућа Сауда, која је и оснивач модерне државе Саудијске Арабије. Она и данас управља том државом, тако да можемо говорити, користећи етимологију Б. Луиса (Bernard Lewis), о својеврсном

*браку саудијске снаге и вехабијског учења.*¹ Управо ће саудијско богатство настојати да наметне вехабизам као једини револуционарни облик ислама широм света.

Не улазећи у рану историју покрета, неопходно је указати на главне доктринарне одлике овог реформаторског покрета унутар ислама.² Следбеници овог покрета себе називају *унитарцима*, што произилази из радикалног заступања учења о божијем јединству и жарке борбе против свих облика вере који ту идеју могу да компромитују. Тако су припадници овог покрета постали познати као мисионари међу неверницима, односно као они који без толеранције уништавају све оно што би у самој исламској култури могло представљати идолопоклонство. Другим речима, циљ вехабитске реформе јесте да уништи све оно у исламу што није укоренењено у раном периоду историје ислама, тј. у његова прва три века постојања.

Као изворе исламског учења они прихватају *Куран*, суне и четири ортодоксне школе ислама. Било која друга традиција сматра се за јерес. Ово се посебно односи на мистична братства дервиша, односно на суфистичку традицију, обожавање светаца итд., која је поготову била популарна код Османлија и на територијама на које су они увели ислам, и која је представљала углавном израз популарне, пучке религиозности.

Питање обожавања светитеља било је централно доктринарно питање против којег су припадници овог покрета иступили, и њихове акције још од првих дана ове реформе сводиле су се на уништавање светилишта, посебно комплекса џамија-маузолеја.

Потпуно предани обожавању једног бога, прогласили су за јерес било какво посредовање између верника и Бога, изузев Мухамеда на дан страшнога суда, и изговарање било којег другог имена у молитви осим божијег. Учили су о стриктној предестинацији свих ствари, забранили су алегоријско тумачење *Курана*, као и извор ауторитета ван *Курана*, сунни и консензусу раних ортодоксних правника. Забрањивали су *тесбих*, тј. муслиманске бројанице, градили су крајње једноставне џамије, без украса и без минарета, а међу реформама убраја се и забрана *мевлуда*, прославе Пророковог рођендана итд.³

Даље, оно што је за ову студију од посебног значаја јесте модел онога што је 1912. године дефинисано као сеоска колонија или задруга, у

¹ V. Luis, *Kriza islama* (2004): 121–134.

² Детаљније о историји вехабитског покрета погледати у: *Enciklopedija živih religija* (1990): 761; Oliver Potežica, *Vehabije, između istine i predrasude*, Beograd: Filip Višnjić (2007): 39–161.

³ *Enciklopedija živih religija* (1990): 761.

саудијској верзији позната као *ихван*, или *братство*, која ће послужити као модел у борби против Британаца, као и приликом организовања колонија муцахедина вехабијске оријентације у селима централне Босне.

Вехабизам је посебну пажњу посветио мисионарској делатности, што дефинише арапски термин *ду'а*, који указује на позив да се вери приступи. Вехабити су тако позвани да одистинску веру шире свуда, пре свега међу муслиманима који припадају ономе што они сматрају за *погрешан* ислам. Међутим, не може се направити стриктна разлика између *ду'а* приступа мисији и оној која је радикалнија а која се односи на цихад. Бин Ладен је одличан пример проповедника који се из хуманитарног радника преобратио у борца цихада, и који је своје радикалне терористичке акције објашњавао исламском правном терминологијом.⁴

1. Појава вехабизма на балканском простору

Оливер Потезица, у истоименом поглављу књиге која говори о вехабизму, анализира уплив вехабистичког учења на територије простора који се налази у фокусу овог истраживања.⁵

Предела који на Балканском полуострву насељавају муслимани, било да се ради о БиХ, Србији, КиМ, Македонији, Црној Гори, Албанији, Бугарској или Грчкој, имају своје специфичности које се поклапају и са народима који на том подручју исповедају ислам. Балкански муслимани су и по етничко-језичким особеностима подељени у четири групе: словенску, албанску, турску и ромску, те је, зависно од тога, вехабистичко учење нашло различит пријем у овим срединама. Ово додатно компликују различите историјске околности у којима су се балкански муслимани нашли, преклапање њихових националних и верских аспирација, однос са велесилама, било раније са Аустроугарском, нацистичком Немачком, или у последњих година са НАТО-ом и САД. Потезица такође примећује специфичност ситуације бивших југословенских република, од којих нас овде првенствено занимају БиХ, Србија, односно територија Санџака, као и КиМ.⁶

Потезица каже да је систематски продор вехабијских идеја на просторе бивше Југославије и Балкана, пре свега међу муслимане БиХ, евидентан у

⁴ Džon R. Šindler, *Bosanski rat i teror, Bosna, Al Kaida i uspon globalnog džihada*, Beograd: Službeni glasnik (2009): 107.

⁵ O. Potežica, *Vehabije* (2007): 39–161.

⁶ Детаљније о осталим регионима Балкана, као што су Црна Гора, Македонија, Албанија, Бугарска и Грчка, погледати у: O. Potežica, *Vehabije* (2007): 196–219.

првој половини осамдесетих година 20. века, и ово деловање се испољило у четири фазе:

Прва фаза је трајала до 1992. године, односно до почетка грађанског рата у Босни и Херцеговини. Носиоци вехабијског учења били су углавном студенти исламских наука, који су своје студије окончали у Саудијској Арабији. У овом периоду јавља се и тензија унутар саме исламске заједнице, која се манифестовала као антагонизам између поборника (вахабијског или вехабијског) и локалног, традиционалног облика ислама.⁷

Друга фаза представља период грађанског рата у БиХ, од 1992. до 1995. године, када је, због ратног сукоба, антагонизам који је постојао унутар исламске заједнице маргинализован. Бројни исламистички покрети, потпомогнути још бројнијим тзв. хуманитарним организацијама под различитим називима, која су се стално мењала, служили су да на ове просторе усмере реку муџахедина, добровољаца из читавог света, као и реку новца, која се углавном сливала из Саудијске Арабије. Део тих ратника је касније напустио Босну, отишао у Чеченију или на КиМ, док је део њих наставио да живи у Босни, са лажним идентитетом, што компромитује статус БиХ у међународној заједници и представља аполитичко бреме те земље. Међутим, овај покрет се и даље шири купујући имања на којима формирају своје базе, заводећи шеријатске законе. Даље, у овој фази све већи број младих људи одлази на студије у исламске образовне центре у Саудијској Арабији, пре свега Исламски универзитет у Медини, као и земље Залива.⁸

Трећа фаза представља период од 1996. до 2002. године, у којем је повећан број следбеника међу локалним муслиманима у БиХ, а све чешће се формирају организације са нескривено вехабитским опредељењем. Најпознатија међу њима је Активна исламска омладина (АИО), која је основана крајем 1995. године у Зеници, и којој ћемо накнадно посветити већу пажњу. Регионална распрострањеност вехабитског покрета своди се на централну Босну, односно на подручја Зенице, Бихаћа, Маглаја, Травника, Мостара, Бугојна, Теслића, Брчког, Завидовића, Калесије, Тузле, Горажда и др., мада се припадници овог покрета могу наћи у околини Приједора, па чак и у Бањој Луци. Овај покрет има своје испоставе у Новом Пазару, Земуну, на Косову и Метохији и другде.

Ово је период насељавања муџахедина који су углавном из арапских земаља дошли у Босну – углавном у села као што су Доња Бочиња, Горња Маоча, Жељезно поље, Рујница, Калесија итд. Покрет се шири и на

⁷ О. Potežica, *Vehabije* (2007): 170–171.

⁸ *Ibid.*, стр. 171–173.

друге просторе не само где су муслимани него и тамо где живе Срби и други народи. Појављују се у Власеници, Кладњу и околини. Они су организовани по принципу милитантне вехабијске војне организације, у већ поменутом *ихвану*, тј. *братству*. Најзначајнији догађај у овој фази је изградња монументалне џамије Краљ Фахд у Сарајеву 2012. године, која је највећа џамија у Европи и која је дизајнирана као центар ширења вехабијског учења у БиХ.

Ову фазу красе бројни терористички напади, јер су само у 1997. години забележена 172 таква напада. У овом периоду интензиван је рад бројних добротворних и мисионарских организација, преко којих су огромна средства служила за градњу бројних верских центара, џамија, народних кухиња, спортских клубова итд. Огроман новац који се сливао преко ових организација делом је завршио у џеповима оних који су у цихаду и исламској ствари видели неочекивану могућност за лично богаћење. Овде се јављају градови као Беч и Загреб, као центри организација које су преко својих локалних испостава финансирале вехабијске пројекте на територији БиХ, а касније и на КиМ.⁹

Четврта фаза почиње након 11. септембра 2001. и терористичког напада на Светски трговински центар у Њујорку, када су велике светске силе увиделе директну повезаност терориста који су извели нападе у Америци и Европи и вехабијског учења. Ово својеврсно отрежњење земаља Западне Европе и Америке произвело је предузимање радикалних мера у контролисању и сузбијању разних организација које су стипендирале вехабијски облик ислама у БиХ, које су допринеле смањењу прилива новца који је до тада мање-више несметано дотицао. Међутим, у овом периоду сазрели су плодови деценијске индоктринације. На католички Божић 2002. године убијена су три члана хрватске повратничке породице у Костајници, јављају се сукоби на међуверској, али и на међумуслиманској основи. Ово последње је поготову евидентно од 2003. године, а испољава се у злостављању имама који не прихватају вехабијско учење, запоседању џамија итд. У овом периоду бројни су иступи вехабија против ауторитета Исламске верске заједнице БиХ, што се манифестовало и у бројним дебатама, од којих су неке и медијски пропраћене. Евидентан је и сукоб вехабија са органима власти БиХ, које под притиском међународне јавности настоје да одрже лабави босански мир.

Поменута организација АИО била је принуђена да сузбије своје деловање на минимум. У овој фази активна је улога студената који су се вратили са студија са неких од вехабијских центара образовања у

⁹ *Ibid.*, стр. 173–179.

Саудијској Арабији или Пакистану, који су сада као новопостављени имами активно ширили са стране увезену верзију исламског учења. Центри институционализованог вехабизма у БиХ препознати су у Педагошкој академији у Зеници и Исламској педагошкој академији у Бихаћу. Година усијања била је 2006, када је са вехабијама било повезано откривање арсенала наоружања, као и самоубилачки прслуци спремни да буду примењени итд.¹⁰

С обзиром на обим овог рада, у анализи присуства терористичких кампова на подручју БиХ и Србије делимично ћемо се осврнути на оно што Потежица назива другом фазом, док ћемо посебну пажњу обратити на трећу и четврту фазу, које се угрубо односе на период након завршетка грађанског рата у Босни и Херцеговини па до данас, односно на период од 1996. до 2013. године.

1.1. Муслиманска браћа – инспирација исламистичких покрета Балкана

Један од најутицајнијих фундаменталистичких исламских покрета, који је постао расадник идеја везаних за радикални и политизовани ислам, представља покрет Муслиманска браћа који је настао у Египту 1929. године. У исто време, тај покрет, заједно са својим радикалним и насилним акцијама, постаће модел који ће настојати да имитирају слични ревивалистички покрети широм муслиманског света. Оснивач тог тајног панисламског покрета био је Хасан ал Бена (1906–1949), имам и школски учитељ, који је свим својим снагама настојао да преко образовања и друштвеног ангажмана побољша услове живота широк и најсиромашнијих слојева египатског друштва, користећи ислам као идеолошку базу свога покрета. Убијен у атентату, Ал Бена је за собом оставио легитимитет мученика, док су идеали покрета прерасли границе земље његовог постанка, ношени мотом који је постао крилатица свих каснијих муслимана који су идеал видели у том покрету: *Алах је наш циљ, Куран је наш закон, Пророк је наш вођа, Цихад је наш пут, Умрети на Алаховом путу наша је највећа нада.*

Главна поставка да ислам представља алтернативу која се супротставља продору секуларизованих идеја, који је поистовећен са декадентним хришћанским Западом са Америком на челу, изражена је у креду овог покрета, који је још краћи од претходних: *Ислам је решење.*

Без детаљне анализе историје овог покрета, довољно је напоменути да

¹⁰ *Ibid.*, стр. 179–192.

је од самог датума свог оснивања он постао претња потоњим египатским режимима, који су управо настојали да земљу изграде на моделима који су били ближи европским. Између режима у Каиру и припадника овог покрета влада стаје константног рата, који се неретко своди на терористичке акције, затварања, анонимне егзекуције, атентате итд.¹¹

Као расадник фундаменталних идеја, овај покрет, који се залагао за оснивање панисламске владе, обнову калифата заснованог на шеријатском праву, утицао је и на муслимане Босне и Херцеговине, који су управо, видећемо даље, у својој политичкој акцији користили идеале које је Ал Бена поставио двадесетих година прошлог века. Не треба да изненади да је египатска влада отворено оптужила ову организацију да руководи камповима за обуку терориста у Босни, док је тајна полиција, сада већ бившег Мубараковог режима, још од 1992. године надгледала активности муџахедина у Босни.¹² Поред вехабизма, као идејне матрице коју је заступао покрет Муслиманска браћа, Иранска револуција са својим идеалима такође представља идејну платформу исламског политичког активизма у балканској варијанти.

2. Балкански лонац исламистичког фундаментализма

Балкан, Израел, Нигерија, Судан, Чеченија и Кашмир су само неки топоними који представљају место сусрета између исламског и неисламског света.¹³ Уже државе и региони, као што су Босна и Херцеговина, Македонија, Србија, Црна Гора, Албанија, Бугарска, слично поменути регијама, бележе историју исламског присуства, које датира од средњовековних продора и ширења Османског царства на ове просторе. Из тог разлога, однос између муслимана и хришћана на територији Балкана радикално је различит од *европског* доживљаја ислама, који ислам упознаје преко колонијалне експанзије, а у новом веку и преко масовне имиграције. Балкан је, слично муслиманском свету, у очима Европе представљан као Оријент, и патио је од онога што Е. Саид (Edward Said)

¹¹ Детаљније о историји покрета Муслиманског братства погледати: Esra Bulut Aymat (ed.), *Egyptian Democracy and the Muslim Brotherhood*, European Union, Institute for the Security Studies. Извор: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Egyptian_democracy_and_the_Muslim_Brotherhood.pdf; погледати такође: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12313405>; даље погледати званичну интернет презентацију овог покрета: <http://www.ikhwanweb.com/> (приступљено 3. 12. 2012).

¹² Džon R. Šindler, *Bosanski rat i teror* (2009): 172.

¹³ B. Luis, *Kriza islama* (2004): 99.

назива *оријентализам*.¹⁴ Балкан, односно територије које је обухватала бивша Југославија, у својој модерној историји сусрео се са цихадом, како износи М. Јефтић, у време Другог светског рата, како код албанског сепаратистичког покрета, тако и код муслимана БиХ.¹⁵

У албанској варијанти, позив на цихад подразумевао је, како позив на борбу муслимана против комуниста тако и позив на национално уједињење Албанаца, који су под покровитељством нацистичке Немачке организовани у дивизију Скендер-бег. Ова врста цихада, која је била у служби фашизма, иако својим поступцима противна шеријату, послужила је као мотивациона идеологија која је покренула део муслиманског становништва у службу Хитлера и Независне државе Хрватске. Посета јерусалимског муфтије Амина ал Хусенија (1897–1974), и његова реторика цихада, додатно су подстрекли муслимане, како оне словенског тако и оне азијско-албанског порекла, да се ставе у службу фашистичких режима који су, између осталог, тражили и уништење некатоличког, односно јеврејског и српског становништва, при чему је позив на цихад подразумевао геноцид.¹⁶

Након завршетка Другог светског рата милитантни цихад је уступио место својим другим облицима деловања. М. Јефтић, анализирајући првенствено сепаратистичке тежње албанске популације на Косову истиче да је идеологија цихада карактеристична управо за ту популацију, док,

¹⁴ Едвард Саид (1935–2003) представља једног од главних литерарних постколонијалних критичара. Иако Арапин, Палестинац, рођен у Јерусалиму у хришћанској породици, цео свој научни опус посветио је настојању да прикаже на који начин Запад конструише слику муслиманског света и ислама. У својој најпознатијој и најутицајнијој студији под називом Оријентализам, која се појавила 1978. године, настоји да покаже како научници који се баве оријенталним студијама у ствари представљају наставак колонијалне политике, коју инкорпорирају у свој квазинаучни приступ исламу и муслиманима, градећи искривљену слику, коју он дефинише термином оријентализам, што се у суштини заснива на настојању да се оријентом доминира и где су колонијализовани народи представљени као Ултимативни Други у односи на беле, пре свега француске и британске колонизаторе, који су на нижем културном ступњу и које би требало колонијализовати, односно њима управљати. Занимљиво је да је његова критика била упућена у правцу Бернарда Луиса, научника чију студију такође користимо у овом раду, којег је окарактерисао као научника чија студија, иако претендује да уђе ослобођена предрасуда, у ствари ствара још више предрасуда у односу на област коју истражује. Са своје стране, Бернард Луис је критиковао Саида да селективно користи изворе приликом конструисања својих теоретских постулата. Детаљније о овоме погледати у: Edvard Said, *Orijentalizam*, Beograd: Biblioteka XX vek, 2008; Edward W. Said, *Theory for Religious Studies*, William E. Deal and Timothy K. Beal (eds.), New York, London: Routledge (2004): 108–112.

¹⁵ М. Јефтић, *Savremeni džihad kao rat* (1989): 301.

¹⁶ *Ibid.*

закључује даље, идеје цихада немају велико упориште међу муслиманским словенским живљем. По њему, већина муслимана Словена не прихвата идеје исламског фундаментализма, мада је он присутан само код мањих група верских екстремиста.¹⁷ Да ли је овај закључак одражавао стварну слику ствари не можемо генерално закључити. Конфузна терминологија те студије, као и исхитрени закључци, олако редукују комплексне појаве које аутор настоји да истражи у поменутом истраживању.

Ипак, незадовољство муслимана властима у Загребу убрзо је произвело њихово окретање нацистичкој Немачкој, тако да се може говорити о својеврсном разумевању између нацизма и ислама, па чак и дивљењу. Муслиманска елита залагала се за муслиманску аутономију унутар Трећег рајха, што је произвело стварање тзв. Ханцар дивизије, чији је заговорник био већ поменути јерусалимски муфтија Ал Хусеини. Цихад у свом милитантном облику, који је, као што смо поменули, евидентирао М. Јефтић, добио је на снази управо током Другог светског рата, када су оснивање те дивизије подржали босански исламисти, укључујући и Младе муслимане, који су подстицали своје чланове да јој и приступе.¹⁸ Та дивизија није остала запамћена по ратним дејствима против наоружаног непријатеља него по геноциду који је спроводила над цивилним становништвом. Она је на муслимане Босне и Херцеговине бацила љагу колаборације са нацистима. Без обзира на то потребно је приметити да је међу младомуслиманским активистима био и Алија Изетбеговић, који се принудно нашао у партизанској униформи пред сам крај рата.¹⁹

Иако су везе Младих муслимана са Муслиманском браћом биле интензивне и током седамдесетих година, исламска револуција у Ирану, спроведена у дело 1979. године, узбуркала је духове не само муслимана Босне и Херцеговине. Алија Изетбеговић је већ 1982. године покушао да успостави везу са владом у Техерану, али га је у томе спречила Служба државне безбедности. На суђењу одржаном 1983. године чланови организације, заједно са Изетбеговићем, оптужени су за тероризам и сарадњу са непријатељима државе. Изетбеговић је осуђен на 14 година затвора, а ослобођен је након пет година робије. Историјске околности које су уследиле, урушавање тековина Титове Југославије, показале су се као идеална прилика за радикалну акцију Изетбеговића и организације Младих муслимана, што је само потврдило тезу да комунистички систем

¹⁷ *Ibid.*, стр. 315.

¹⁸ *Ibid.*, стр. 30.

¹⁹ *Ibid.*, стр. 31.

није успео да се избори са припадницима верског екстремизма.²⁰ Управо је верска екстремистичка идеологија била она која се нудила као замена за посустали социјалистички систем.

Након изласка из затвора, 1988. године, Изетбеговић није губио време, него је, обезбедивши помоћ дела муслиманске дијаспоре коју је предводио Адил Зулфикарпашић, склопио договор о оснивању политичке странке која ће бранити интересе босанских муслимана. Странка је названа Странка демократске акције – СДА, што никако не дефинише њен идеолошки програм. Наиме, Изетбеговићева жеља је била да новоосновану партију назове Муслиманска странка, али је тада било какво коришћење националних или верских назива било забрањено законима.²¹

Иако Алија Изетбеговић представља политичара који је давао контрадикторне изјаве, залагао се за све и ништа у исто време, подилазио и врдао, како то сликовито описује професор стратегије на Војнополитичком колеџу Њупорт у Род Ајланду, Џ. Р. Шиндлер (John R. Schindler), чију студију овде користимо, Изетбеговић је без сумње био исламиста, што потврђују и његова религијско-политичка премишљања, која је изнео у манифесту који је писао почев од 1969, а који је објављен у Сарајеву 1990. године. Тај манифест је носио назив *Исламска декларација*, и у њему провејава истински идеал за који се Изетбеговић и његова партија залажу, а који је отворио врата екстремним елементима ислама да са свих страна уплове у босански сукоб. Овај идеал сажет је у уводним пасусима манифеста, где се каже да је његов *циљ стварање јединствене исламске заједнице од Марока до Индонезије*, те да *Муслиман може гинути само са именом Алаха и у славу ислама*, да је ислам потпуно политичка религија будући да се *исламски поредак може остварити само у земљама у којима муслимани представљају већину становништва*. *Успостављање исламског покрета по њему представља врхунски акт демократије*.²² Са оваквим ставом, А. Изетбеговић у потпуности изображава лик који се појављује на страницама *Тврђаве* великог босанског писца који је познавао, како ислам тако и менталитет својих земљака, М. Селимовића, што преноси и М. Јефтић као својеврсни *лајтмотив* своје студије:

Он одлучно заступа слободу мишљења, без тога нема напретка и среће, али слободу мишљења у овиру Кур'ана, јер мишљење изван Кур'ана није слободно већ назадно. Тешко гријешиси,

²⁰ *Ibid.*, стр. 37–40.

²¹ D. R. Šindler, *Bosanski rat i teror* (2009): 40.

²² Alija Izetbegović, *Islamska deklaracija*, 3–4, 19, 37, 33. Преузето из: D. R. Šindler, *Bosanski rat i teror* (2009): 41.

*непријатељ нам је сваки онај ко слободом сматра слободу од Божијих заповести. То није слобода већ најгоре ропство. А робовање мраку и сатани смтрни је грјех против кога се мора поћи у свети рат.*²³

То је, између осталог, подразумевало и идеализацију турске владавине Босном и настојање да се у будућој држави, која ће бити скројена по манифесту његове партије, статус немуслимана дефинише куранским термином *зимија*, који их директно ставља у подређен положај.²⁴

3. Терористички кампови на Балкану са освртом на БиХ

У другом делу рада, који се директно бави терористичким камповима на територији Балкана, и појавом локалних, домаћих терориста, користићемо се писаним изворима, пре свега литературом аутобиографског и новинарског типа, која ће бити поткрепљена изворима до којих смо дошли путем електронске мреже.

На основу података које је изнела израелска тајна служба 2001. године, терористичка мрежа која је пустила своје пипке на територији Балкана – Босни, Македонији, Албанији, Бугарској, Косову и Метохији и јужној Србији – представља део глобалне исламистичке мреже и састоји се од око 6.000 терориста.²⁵

Да ли се ова мрежа проширила, да ли се број терориста увећао, или су настојањем власти поменутих држава активности терористичких организација они сузбијени, настојаћемо да прикажемо анализом кампова који су деловали на територији БиХ и Рашке, за време и непосредно након ратних сукоба у БиХ, па све до најновијих догађаја који су везани за име Мевлида Јашаревића и његовог терористичког напада извршеног на амбасаду САД у Сарајеву, као и за камп вехабијске заједнице у Горњој Маочи, одакле се овај Новопазарац упутио на извршење терористичког чина.

У овом раду централно интересовање представљају терористички кампови и терористи који делају у оквиру глобалног исламистичког покрета, који је обично везан за име Ал Каиде, тако да нећемо разматрати терористичке кампове који су везани за терористичке активности

²³ Међа Selimović, *Tvrđava*, Beograd: BIGZ (1983): 232–233.

²⁴ Даље о овоме погледати у: D. R. Šindler, *Bosanski rat i teror* (2009): 43–46.

²⁵ Извор: Federation News Agency, објављено: 17. 4. 2001; <http://www.freerepublic.com/focus/news/667734/posts> (приступљено: 17. 12. 2012).

група пониклих из миљеа који није везан за ислам. Из тог разлога, израз *терористички камп* у овом раду ће се користити као синоним за терористички камп базиран на идејама фундаменталног ислама, и овде нас не интересује строга дистинкција између кампа, логора, војне базе итд.

Кампови у којима се обучавају терористи, у већини случајева, налазе се у кризним подручјима широм света, у земљама где је државни апарат немоћан да им се супротстави, или који их на овај или онај начин подржава и користи. У већини случајева ти кампови су лоцирани дуж саме линије ратних дејстава, у државама као што су Авганистан, Пакистан, Сомалија, Ирак, Сирија и Босна. За време ратних дејстава на Балкану, тачније на територији Босне, постојали су кампови кроз које су прошли терористи чија имена ће бити повезана са терористичким нападима у САД, Шпанији или Великој Британији, па чак и у Сирији. Неки од тих кампова поседују већ установљену репутацију и у њима се не обучавају само терористи чији се идеали базирају на принципу радикалног ислама. Након престанка ратних дејстава на територији БиХ део тих кампова је нестао или се трансформисао, те данас углавном служе као регрутни центри, који иза разних паравана усмеравају потенцијалне терористе на даљу обуку у већ поменутој земљи.

3.1. Од ихвана до терористичког кампа

Будући да је миље који нас првенствено интересује везан за вехабизам и специфично саудијски колорит, захвално је посебно запажање Оливера Потезице, који у својој студији о вехабијама обрађује већ поменуто институцију *ихвана*, традиционалног саудијског војног братства. Потезица претпоставља да је модел тог милитантног братства послужио као парадигма у организацији каснијих терористичких ћелија. Та братства су представљала задруге пољопривредног типа, сличне колонијама и селима, које су се обично налазиле близу извора воде, река или у оазама. У тим задругама могли су да живе припадници различитих племена. Колонисти, поред тога што су се бавили земљорадњом, били су организовани тако да у случају потребе могу да ступе у џихад. Та братства су представљала својеврсну стајаћу војску која је била у стању да се мобилише у веома кратком временском периоду. Оно што је важно напоменути односи се на чињеницу да је у тим братствима верска припадност односила превагу над племенском припадношћу. У исто

време, када није било војних дејстава, припадници *ихвана* су се, поред земљорадње, бавили трговином и мисионарском делатношћу.²⁶

Потежица даље истиче да су муцахедини, пореклом из арапских земаља, који су одлучили да остану у БиХ, своја насеља управо организовали на принципу *ихвана*. У неколико села, која смо у даљем раду дефинисали као исламистички кампови, као што су Доња Бочиња, Горња Маоча итд., приметно је да су се муцахедини организовали по моделу саудијског *ихвана*. Постоје индиције да су у тим заједницама организоване паравојне вежбе и борбена обука, те не чуди што је Босна и Херцеговина у медијима дефинисана као спаваоница терориста.²⁷

3.2. Мехурићи / Пољанице

Један од првих, како их др Дарко Трифуновић назива, *михад кампова* налазио се у месту Пољанице, у близини села Мехурићи, између Зенице и Травника.²⁸ Тим логором командовао је Абу Абдел ал Мунтесиба, познатији под надимком Барбароса, који је својевремено био један од главних људи Ал Каиде. Главна функција тог кампа, наводи даље Трифуновић, била је верска индоктринација и обука домаћих фундаменталиста.²⁹ У другој половини 1992. године у основној школи у Мехурићима смештено је десетак муцахедина, уз образложење да они припадају хуманитарној организацији. Доласком војске БиХ, део муцахедина одлази у Пољанице, где су базу нашли у просторијама једне стаје. Вежбе, као и намаз, обављали су на оближњој ливади. По неким изворима, у том логору је било око 100 муцахедина, али не постоји податак колико њих су чинили домаћи а колико увезени борци.

3.3. Орашац

Муцахедини који су имали свој логор у Пољаницама организовали су се и у Зеници и Травнику, да би половином 1993. године дошли и у место Орашац, хрватско село у општини Травник. У селу су изградили четвороспратну зграду, у коју су се сместили, док су неки од њих заузели

²⁶ О. Potežica, *Vehabije* (2007): 95.

²⁷ *Ibid.*, стр. 175 (спаваоница подразумева терористичка мировања док се не стекну услови за акцију).

²⁸ <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/glas-javnosti-06-08-2007/od-genocida-i-ratnih-zlocinacdo-terorizma> (приступљено: 18. 12. 21012).

²⁹ *Ibid.*

напуштене хрватске куће. Унутар тог кампа налазила се и зграда за састанке, молитву, као и просторије у којима су држали заробљенике.³⁰

3.4. Камп Погорелица

У босанском грађанском рату, као што смо напоменули у првом делу овог рада, утицај обавештајних мрежа које су поставиле иранске службе био је од кључног значаја за дотур наоружања и људства на територију Балкана. Крајем 1995. године, Вивак и Пасаран имали су преко стотину обавештајаца, који су користили разне маске како би заштитили суштину своје делатности. Представљали су се као дипломате, радници НВО, новинари итд. Ирански инструктори су посејали велики број кампова за обуку у централној Босни, у којима су обучавали локалне, али и муслиманеridoшле са стране. Иако је сарајевска тајна полиција послала неке од својих кадрова у Иран на специјалну обуку, на стотине муџахедина су прошли кроз кампове у којима су их обучавали припадници Вивака и Пасарана. Та пракса се наставила и након 1995, када је рат завршен а земља се нашла под окупацијом НАТО-а.³¹

Један од тих кампова смештен је у близини Сарајева, у месту Погорелица, у бившем ловачком дому. Званично, тај камп се представљао као пољопривредно добро на којем се производи кромпир за Армију БиХ. Незванично, радило се о терористичком кампу под називом Центар за обуку шехида Ирфана Љубљанкића. Тим кампом управљала је иранска обавештајна служба а сам камп су основали борци ислама Бакир Алиспахић, Ирфан Љеваковић и Енвер Мујезиновић. У том кампу ирански оперативци су обучавали полазнике конвенционалним шпијунским вештинама, али су у програм спадали и саботажа, прављење експлозивних направа, атентати и црна пропаганда. Права функција тог кампа, због недостатка професионализма, није строго скривана, тако да су мештани околних села знали да се на оближњем брду налази камп у којем Иранци обучавају будуће терористе. Јединице за специјалне операције ИФОР-а упале су у Погорелицу 1. фебруара 1996. и затекле инструкторе Вивака, зграду пуну аутоматског оружја, граната, мина, бацача ракета итд. Та акција је условила да Вашингтон заузме крући став према сарајевској влади због иранског присуства у земљи. Исто тако, ирански

³⁰ <http://www.sredisnjabosna.com/kolumne/1846-zloin-bez-kazne.html> (приступљено: 18. 12. 2012).

³¹ D. R. Šindler, *Bosanski rat i teror* (2009): 202.

оперативци више нису могли да отворено и без бојазни спроводе своје акције.³²

3.5. Гуча Гора

Као рат унутар рата, хрватско-бошњачки сукоб трајао је десет месеци, од априла 1993. до фебруара 1994. године. Тај сукоб је окончан поделом 9 од 11 општина на подручју централне Босне, када је око 80.000 Бошњака и Хрвата расељено како би уточиште нашло унутар своје верско-етничке енклаве. Иако је Споразум из Вашингтона, који је потписан у пролеће 1994. године, окончао сукобе између бошњачке Армије БиХ и Хрватског вијећа одбране, покушаји суживота у централној Босни показали су се као неуспешни.³³ За време босанског рата, и неколико месеци након свршетка ратних дејстава, Гуча Гора, место у близини Травника, била је главно упориште муџахедина у Босни, у којој је, по процени повратника Бошњака, 1993. године живело око 300 ратника иностраног порекла, од којих је њих око педесет било са женама и децом. Ти ратници, након заузимања села, били су они који су дозвољавали новопридошлицама, углавном ратним избеглицама, да се на територији села и насеље, делећи им, већ по процени, куће прогнаних Хрвата.

Вођа тих бораца био је Абу Хамза, за којим је била расписана потерница федералне полиције, који је непосредно након стационирања у ово, пре рата хрватско, село приморао становнике села да се понашају у складу са шеријатским законима, које становници села дефинишу као *арански закони*. То је подразумевало различит начин клањања, захтев да жене буду потпуно покривене чадором, забрану разговора или било каквог дружења са *кјафирима*, тј. неверницима, које су представљали Срби и Хрвати. Страховлада коју су увели Абу Хамза и његови људи пасивно је прихваћена од стране мештана, који, како и сами признају, нису могли да им се супротставе, делом због опште немаштине, због које су били приморани да прихвате захтеве новопридошлица, који су им заузврат давали храну или новац. За време ратних дејстава припадници те групе врбовали су Бошњаке који су били на линији фронта да за суму од 150 немачких марака и редовно следовање пакета са намирницама, напусте борбу и приступе њиховом одреду. Евидентна је тензија која је постојала између Абу Хамзе и његових герилаца, Армије БиХ и одреда Ел Муџахид, који је касније оформљен. По сведочењу мештана, главни циљ те групе,

³² *Ibid.*, стр. 202–203; <http://arhiva.glasjavnosti.rs/arhiva/2003/06/27/srpski/B03062603.shtml> (приступљено: 5. 12. 2012).

³³ Е. Неџимовић, *Garibi* (2009): 25.

поред скромних ратних дејстава, била је индоктринација локалног становништва, као и врбовање омладине, пре свега мушкараца између 18 и 20 година, у њихове редове. Део припадника те групе је касније затворен, углавном због криминалних активности у које су били умешани, у КП дом Зеница. Преко Хамзине групе, део оних који су врбовани упућиван је на обуку у Зеницу, која је трајала 45 дана, и где су, између осталог, полазници били индоктринирани филмовима са ратишта у Авганистану. Након Зенице, следила је војна обука у Орашцу. Слично, било је и покушаја да се неки од нововрбованих пребаце у Саудијску Арабију. Некима од њих Абу Хамза је налазио и жене, које су такође индоктриниране и чија је (обично нова) религиозност била видљива пре свега преко црног хиџаба који су носиле.

Центар целокупног живота у селу одвијао се у џамији коју су муџахедини, након доласка у село, изградили на штали која је припадала хрватској породици и у којој су мештани били приморани да учествују у молитвеном животу заједнице. Модел врбовања је био устаљен. Након врбовања једног од синова, приступало се врбовању породице, којој се нудила материјална надокнада и од чијих се женских чланова, поготово оних које су биле запослене, тражило да напусте посао уз надокнаду, будући да је он обично подразумевао откривеност тела, комуникацију са неверницима и онима који нису били, по схватању Абу Хамзе, правверни муслимани. Абу Хамза, сам пореклом из Туниса, у разговорима са локалним становништвом открио је да припадници његове групе нису били пореклом муслимани. Део њих су чинили преобраћеници, међу којима је било и католика и Јевреја, људи северноафричког порекла, као и оних који су одрасли у предграђима Лондона итд.³⁴ Међутим, сам идентитет тог човека био је под знаком питања будући да су се четворица људи јављала под тим именом. Између осталих, помиње се и имам у Лондону, Абу Хамза ал Мисри, ветеран ратова у Авганистану и Босни, који је наводно издао фатву по којој је дозвољено (халал) отимати сву ону имовину која није муслиманска.³⁵

Град Травник је један од градова централне Босне који представљају нераздвојиви елемент босанског католичког идентитета. Такође, један од најстаријих католичких самостана налази се у Гучој Гори, те је повратак расељених Хрвата био задатак за оне који су настојали да изграде мостове помирења између католичког и муслиманског становништва. Претња

³⁴ Извор: <http://www.bhdani.com/arhiva/67/tekst567.htm> (приступљено: 5. 12. 2012).

³⁵ Е. Неџић, *Garibi* (2009): 26. Уп. информације које доноси Али Хамад у својој исповести: А. Hamad, *U mreži zla* (2007): 336, фуснота 401.

остварењу тог плана били су управо муџахедини насељени у том селу, који су потом расељени, тако да, као што преносе медији, муџахедина у Гучој Гори више нема.³⁶

3.6. Бочиња и Горња Маоча

Бочиња је пре сукоба у Босни била српско село, недалеко од Маглаја, које се данас налази у Зеничко-добојском кантону Федерације БиХ, у које су се након расформирања јединице Ел Муџахид населили муџахедини и вехабије бошњачког порекла. Међутим, када су се у село почели враћати прогнани Срби, власти БиХ су почетком 2000. године утицале на то да се муџахедини који су били у селу раселе. Тадашњи начелник општине Маглај Џевад Галијашевић донео је храбру одлуку те иселиоridoшле муџахедине и повратио куће предратним српским становницима села. Он наводи да је њихово насељавање у том крају био део пројекта Алије Изетбеговића да се створи исламска република у будућој БиХ. По Галијашевићу, Харис Силајџић је био онај који је довео муџахедине у Бочињу.

Силајџићева улога било је анимирање не само влада исламских земаља него и покрета у исламским земљама и хуманитарних организација. Улоге су биле подијељене. Док је Силајџић то радио као и Ирфан Љеваковић, Хасан Ченгић је имао улогу логистичара, да наоружава одређене јединице. Оваква БиХ је Изетбеговићево животно дјело. Године 1994. Изетбеговић је у Маглају за главног имама поставио хоџу Изудина ефендију Крушка, који је био главни организатор војних ћелија Ал Каиде у средњој Босни. Крушко је и даље хоџа у Маглају. А полицајац и СДА-овац Шемсудин Мехмедовић је први оперативац Ал Каиде у БиХ.³⁷

Заједница муџахедина у Бочињи бројала је 1.500 чланова, од чега 150 странаца.³⁸ Бочиња је било место у којем су терористи мењали свој стари идентитет и градили нови. Ту су се одмарали неколико месеци након спроведених акција. Како наводи Галијашевић, они су дигли у ваздух дискотеку у Малмеу у Шведској. Све то је рађено уз помоћ представника

³⁶ Извор: <http://www.bhdani.com/arhiva/67/tekst567.htm> (приступљено: 5. 12. 2012).

³⁷ Објављено у *Националу* бр. 574, 14. 11. 2006; <http://www.nacional.hr/clanak/29058/silajdzic-je-doveo-mudzahedine-u-bosnu> (приступљено: 18. 12. 2012).

³⁸ *Ibid.*

власти, од којих се помиње тадашњи министар полиције Шемсудин Мехмедовић.³⁹

Муџахедини који су боравили у Бочињи деловали су у оквиру легалних хуманитарних организација, које су служиле за убацивање инструктора који су вршили верску и оперативну радикализацију Босне и Херцеговине. Они су пре свега били задужени за обуку, тј. радикализацију домаћег кадра. Првобитно, већина досељеника у то српско село чинили су Арапи који су се појенили Бошњакињама, међу којима и Имад ел Мисри и Ебу Хамза и други, чија ће имена доћи у жижу светске јавности након терористичких напада који су почињени у Америци, Енглеској и Шпанији. Ипак, у селу је остало неколико бивших муџахедина, који су саградили и џамију уз регионални пут Завидовићи–Маглај, који пролази кроз село, у коју се сливају верници из Завидовића, Травника и Зенице. Како кажу извори, између преосталих муџахедина и придошлих Срба влада примирје, при чему локалне вехабије пред новинарима пропагирају реторику мира и коегзистенције, залагање за улазак у ЕУ итд.⁴⁰

Након распада заједнице у селу Бочиња радикална струја вехабизма је ново уточиште нашла у селу Горња Маоча, код Сребреника, које је тако постало нова база вехабија у БиХ. Други су отишли у Мехуриће код Травника, док су малобројни отишли у веће градове.⁴¹ Горња Маоча, која је позната и под називом Каравлах, била је пре рата насељена Ромима православне вероисповести, док данас територијално потпада под ди-стрикт Брчко, односно административно припада Тузланском кантону. Екстремне ставове те вехабијске заједнице пропагирао је Нусрет Имамовић. Евидентно је да кроз ту заједницу пролази велики број људи; неки од њих одлазе на студије у Египат или Сирију, док се у џихад шаљу они који немају породице, како касније терет издржавања породица, у случају њихове смрти, не би пао на заједницу. Међу полазницима кампа, по речима извора које доносе *Вести-онлајн*, налазе се и бивши криминалци, који украдене ствари продају или поклањају женама које су остале без мужева. То су углавном Арапи, који то представљају као *бригу* о својим сестрама.⁴²

У овом месту одржава се паралелна настава по школском плану из

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ Извор датира од 25. 11. 2006. <http://www.nezavisne.com/novosti/drustvo/Bocinja-mirni-suzivot-vehabija-i-Srba-povratnika-2720.html> (приступљено: 16. 12. 2012).

⁴¹ Објављено у *Националу* бр. 574, 14. 11. 2006; <http://www.nacional.hr/clanak/29058/silajdzic-je-doveo-mudzahedine-u-bosnu> (приступљено: 18. 12. 2012).

⁴² Објављено 31. 2. 2012; <http://www.vesti-online.com/Vesti/Ex-YU/214632/Vehabija-progovorio-Maoca-je-baza-dzihada-na-Balkanu> (приступљено: 5. 12. 2012).

Јордана, а то је, између осталог, дошло у жижу јавности након што је Смајо Абдурахмановић оптужен за убиство Валида Захировића, који је одбио да му да руку своје десетогодишње ћерке. Евидентно је да све већи број, првенствено женске деце пореклом из руралних подручја Зеничко-добојског и Средњобосанског кантона напушта школе како би се образовало у приватним *куранским* школама. Поменути Нусрет Имамовић је самозвани вођа вехабијске заједнице у Горњој Маочи. Овај професор шеријатског права био је једно време проповедник у џамији Краљ Фахд у Сарајеву, која је повезана са радикалним вехабијским учењем.⁴³ Његови радикални ставови и агресивни испади у јавности потврђени су и изјавом која се односи на самоубилачке терористичке нападе. По Имамовићевом тумачењу, *самоубилачки напади нису забрањени али их треба користити за изузетне прилике*.⁴⁴ Овај проповедник радикалног ислама наново је на себе скренуо пажњу јавности након терористичког напада који је извео Мевлид Јашаревић, и том приликом један од бивших припадника те заједнице изнео је пред јавност, путем независног информативног часописа *Слободна Босна*, начин на који Имамовић спроводи власт у тој заједници, која је дефинисана као она која не поштује законе државе и која се налази ван њене контроле.⁴⁵ Горња Маоча је изолована од осталог света и води се стриктним правилима шеријатског права, а служи и као транзитна станица за ратнике који одлазе у цихад по разним деловима света. *Сви који долазе у Горњу Маочу наићи ће на гостопримство примитивног карактера – хладну собу са прљавом спужвом, деку, јастук и лошу храну. Ипак, већини посјетилаца то не смета, јер је њихова идеологија заснована на одрицању од овосвјетских добара*.⁴⁶

Из тога произилази да чланови те заједнице очекују поновно избијање сукоба на територији БиХ, када ће поново доћи до потребе да се води свети рат, те се за ту сврху спремају, настојећи да људство задрже на територији БиХ. Оружје, које је пребачено из Бочиње, крије се на више места у околним шумама. На неколико места се помињу имена људи који служе као веза са вехабијским центром који се налази у Бечу, и преко којег се

⁴³ Објављено 16. 9. 2008; <http://www.politika.rs/rubrike/region/Dzamiija-Kralj-Fahd-okuplja-radikalne-islamiste.lt.html> (приступљено: 17. 12. 2012).

⁴⁴ Објављено 3. 2. 2010; http://www.b92.net/putovanja/destinacije/evropa.php?yyyy=2010&mm=02&dd=03&nav_category=801&nav_id=389355 (приступљено: 16. 12. 2012).

⁴⁵ Објављено 15. 12. 2012; <http://ebrcko.net/vijesti-brcko/gornja-maoca-izvan-kontrole.html> (приступљено: 16. 12. 2012).

⁴⁶ Објављено 30. 3. 2012; <http://www.hercegbosna.org/kolumne/politika/gornja-maoca-je-tranzit-za-vehabije-koje-odlaze-u-sveti-rat-5401.html> (приступљено: 17. 12. 2012).

добија логистичка и финансијска помоћ. Према коришћеним изворима о Имамовићу, ради се о следећем:

... његова идеологија, идеологија Ал Каиде, из које произилазе разни прописи, као што су, на примјер, правила која се односе на образовање, а све са циљем заглупљивања цијеле заједнице. Становници Горње Маоче који су имали екстремне ставове, а нису се могли држати под контролом, послани су у џихад, јер Имамовићу није циљ да се инциденти дешавају у БиХ, као што се десило с Мевлидом Јашаревићем. Заједница има контакте и везе, тачно је да се користи као транзит за браћу која путују у зону сукоба, али су они врло опрезни – избегавају контакте преко телефона. Знам да су неки ишли у Јемен, као и да су појединци покушали отићи у Афганистан преко Ирана и Турске, али нису успјели.⁴⁷

Из наведеног произилази да је опстанак заједнице доведен у питање након терористичког напада Новопазарца Мевлида Јашаревића, који је у акцију кренуо управо из Горње Маоче, будући да је држава предузела радикалније акције против те заједнице. Занимљиво је приметити да извор наводи места у којима делује јака вехабијска заједница. На територији БиХ наводе се: Завидовићи, Маглај, Зеница, Какањ, Бугојно, Добој, Сарајево и Крајина, док се од џемата који делују на Санцаку помињу Рожаје, Нови Пазар и Сјеница, одакле су одабрани били слати на школовање у Египат и Сирију, од којих су тројица студената и раније боравила у Горњој Маочи.⁴⁸

Регрутација се, како Галијашевић наводи у свом интервјуу за хрватски *Национал*, врши и у џамијама.

Поједине џамије у Федерацији су центри за регрутацију и процјену психолошких профила. Најјефтинији терорист је вјерски фанатик... Таква је џамија Краља Фахда у Сарајеву. Трагично је што за све то зна Исламска заједница у БиХ. Један дио те заједнице свјесно је одређен да развија и ту идеју. Поглавар Исламске заједнице Мустафа Церић допустио је дијелу мешихата те заједнице да се неколико џамија одређели за учење с вехабијским приступом. Церић је политичар који је политичким

⁴⁷ Објављено 30. 3. 2012; <http://www.hercegbosna.org/kolumne/politika/gornja-maoca-je-tranzit-za-vehabije-koje-odlaze-u-sveti-rat-5401.html> (приступљено: 17. 12. 2012).

⁴⁸ <http://www.vesti-online.com/Vesti/Ex-YU/214632/Vehabija-progovorio-Maoca-je-baza-dzihada-na-Balkanu> (приступљено: 5. 12. 2012).

превратом преузео Исламску заједницу у БиХ. Зеничко-добојски кантон је највећи камп Ал Каиде у југоисточној Еуропи данас. Тамо у већини села постоји јако много џамија. На свим подручјима гдје нема рефлектора јавности налазе се терористички центри, као што су Олово, Завидовићи, Жељезно Поље, Шерићи, Маглај, тешањска подручја, Бреза, Вареш. Ал Каида у БиХ још је увијек у фази регрутације и такозваног спавања. Босански муслимани још нису употребљиви за терористичке акције у западној Еуропи јер веома тешко добивају визе. Циљ Ал Каиде је да има свуда своје базе, баш као што Америка има базу близу Кубе. Ово је најдубље лоцирана терористичка база у Еуропи. У њој се још обављају само организацијски послови. Овдје се догађа процес погрешне исламизације, покушава се раскинути с традиционалним приступом исламу. Томе је придонијела и Изетбеговићева књига Исламска декларација, јер су њене основне поставке биле – друкчија и радикалнија исламизација муслимана, те да треба вјеровати и борити се. Што значи бити дио џихада. Одсијецање глава је дио те друге фазе о којој је Изетбеговић писао.⁴⁹

4. Закључак

Један од кључних проблема за друштво Босне и Херцеговине, па и суседа, је у томе што су џамије постале главни центри за окупљање, обуку и регрутовање припадника вехабијских покрета.

Друго, овај покрет се и даље шири и формира нове центре, а нарочито у централним просторима где живе православци и немуслиманско становништво. Организатори и вође поседују велику количину новца који добијају од фундаменталистичких режима из исламског света, којим купују имања, па чак и цела села, плаћају учлањивање у покрете и школују их у исламским земљама.

Такође, из наведеног произилази да чланови те заједнице очекују поновно избијање сукоба на територији БиХ, када ће поново доћи до потребе да се води свети рат, те се за ту сврху спремају, настојећи да људство задрже на територији БиХ. Оружје, које је пребачено из Бочиње, крије се на више места у околним шумама. На неколико места се помињу имена

⁴⁹ <http://www.nacional.hr/clanak/29058/silajdzic-je-doveo-mudzahedine-u-bosnu>.

људи који служе као веза са вехабијским центром који се налази у Бечу, и преко којег се добија логистичка и финансијска помоћ.

И, на крају, овај покрет представља велики проблем и опасност, како за друштво БиХ тако и за регион Балкана и шире. Из ове групације се упућују припадници на обуке у фундаменталистичке режиме, након чега одлазе на разна ратишта у свету, међу којима и на сиријско, где их је доста погинуло.⁵⁰

Литература

1. Alija Izetbegović, *Islamska deklaracija*, 3–4, 19, 37, 33, преузето из: D. R. Šindler, *Bosanski rat i teror* (2009).
2. B. Luis, *Kriza islama* (2004).
3. Džon R. Šindler, *Bosanski rat i teror, Bosna, Al Kaida i uspon globalnog džihada*, Beograd: Službeni glasnik (2009).
4. Oliver Potežica, *Vehabije, između istine i predrasude*, Beograd: Filip Višnjić (2007).
5. Elizabeta Savić, *Islamističko-teroristički kampovi u BiH i balkanski teroristi*, masterski rad, Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić, Novi Sad, 2013.
6. *Enciklopedija živih religija* (1990).
7. Esra Bulut Aymat (ed.), *Egyptian Democracy and the Muslim Brotherhood*, European Union, Institute for the Security Studies.
8. Edvard Said, *Orijentalizam*, Beograd: Biblioteka XX vek, 2008; Edward W. Said, *Theory for Religious*.
9. E. Hećimović, *Garibi* (2009).
10. *Federation News Agency*, објављено 17. 4. 2001.
11. M. Jeftić, *Savremeni džihad kao rat* (1989).
12. Meša Selimović, *Tvrđava*, Beograd: BIGZ (1983).
13. O. Potežica, *Vehabije* (2007).
14. *Studies*, William E. Deal and Timothy K. Beal (eds.), New York, London: Routledge (2004).

⁵⁰ Извод из рада: Елизабета Савић, *Исламистичко-терористички кампови у БиХ и балкански терористи*, Факултет за правне и пословне студије др Лазар Вркатић, Нови Сад, 2013.

Сајтови:

- http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Egyptian_democracy_and_the_Muslim_Brotherhood.pdf.
- <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12313405>;
- <http://www.ikhwanweb.com/>.
- <http://www.freerepublic.com/focus/news/667734/posts>.
- <http://www.sredisnjabosna.com/kolumne/1846-zloin-bez-kazne.html>.
- <http://arhiva.glasjavnosti.rs/arhiva/2003/06/27/srpski/B03062603.shtml>.
- <http://www.nezavisne.com/novosti/drustvo/Bocinja-mirni-suzivot-vehabija-i-Srba-povratnika-2720.html>.
- <http://www.nacional.hr/clanak/29058/silajdzic-je-doveo-mudzahedine-u-bosnu>.
- <http://www.vesti-online.com/Vesti/Ex-YU/214632/Vehabija-progovorio-Maoca-je-baza-dzihada-na-Balkanu>.
- <http://www.politika.rs/rubrike/region/Dzamiya-Kralj-Fahd-okuplja-radikalne-islamiste.lt.html>.
- http://www.b92.net/putovanja/destinacije/evropa.php?yyyy=2010&mm=02&dd=03&nav_category=801&nav_id=389355.
- <http://ebrcko.net/vijesti-brcko/gornja-maoca-izvan-kontrole.html>.
- <http://www.hercegbosna.org/kolumne/politika/gornja-maoca-je-tranzit-za-vehabije-koje-odlaze-u-sveti-rat-5401.html>.

WAHHABISM IN THE BALKANS

ABSTRACT: The term Wahhabism is a term used by the followers of the Islamic religious movement founded by Arabian philosopher Muhammad bin Abudl Wahab (1703-1792). The members are called mujahideen, or Unitarians. Their teaching is based on the doctrine that God is one and only. Themselves never called Wahhabi and consider the name-calling, or contrary to the Koran. Wahhabis insist on a literal interpretation of the Koran and strict adherence to the theory of predestination. Wahhabism as Islamic religious sect - the fundamentalist Sunni branch of Islam, among Bosnian Muslims began to spread over in 1993. and in 1994. year. Since the war in Bosnia and Herzegovina is occasionally depicted as signs of the dangers inherent in Wahhabism.

KEYWORDS: *Islam, fundamentalism, Wahhabism, Bosnia and Herzegovina.*